Praf de cărbune

de Bogdan Suceavă

În memoria lui René Radu Policrat,
căruia îi aparţine de drept aceasta istorisire.

- Şi cum aşa, tovarăşe Dorca, făcu maiorul cu un aer teatral, cum nu-ţi mai aduci aminte ?

Se aplecă spre el şi-i suflă în faţă fumul gros, de ţigară tare. Îl privea încruntat şi totodată ironic, ca un vătaf care judecă din ochi pe cineva intrat pe pămîntul lui.

- Ba ar trebui să-ţi aduci aminte, pentru că altfel nu e de bine. Hîrtiile acelea, pe care te încăpăţînezi să nu ni le dai, sunt ca un şomoiog de paie aprins pe care-l ţii în mînă. Adu-ţi aminte ce ai văzut pe front: ai scos cuiul şi acum ai în mînă grenada. Ce se întîmplă dacă stai cu ea în pumn ? Ascultă-mă: e mai bine pentru tine şi familia ta să-i dai drumul şi s-o arunci.

Năvăliseră în curtea lui duminică noaptea spre luni, la al doilea cîntat al cocoşilor, un inspector cu soldaţi după el, şase sau şapte. L-au luat din pat. "îl cunoşti pe duşmanul poporului Leonard Ghika ?" "Doamne păzeşte, domnule inspector, şigur că-l cunosc. Doar ale lui taică-său erau pînă mai an şi pădurea şi islazul, şi toate pămînturile acestea." "în decursul anchetei asupra trădătorului Leonard Ghika a reieşit că tu i-ai fost om de încredere." Miros de praf de puşcă amestecat cu mirosul unei respiraţii grele, duhnind a usturoi, şi omul acela aplecat asupra sa. Şi lumina lanternei, galbena şi puternică, în ochi.

- Ceea ce nu înteleg eu, făcu din nou maiorul, e de ce îl aperi. în fond e un fecior de moşier, un duşman de clasă al tău, că ai tăi au fost ţărani, neam de neamul lor. Nu ai de ce să-l aperi. Ai face mai bine să vorbeşti.

Lanterna i se apropie de faţă, afară în curte se aud lătrături. Veniseră cu cîinii. "Unde se ascunde Leonard Ghika ? Tu l-ai ascuns ? Dacă e pe aşa vorbeşte repede !" "Nu ştiu de el, domnule inspector." "Nu încerca aşa că faci rău", îi zise vocea din spatele lanternei. "N-o să mai scapi curînd din necaz. O să te luăm la cercetări şi pînă la urmă o să-ti aduci aminte unde

e omul nostru." Lanterna i se mişcă de cîteva ori prin faţă, după care vocea îi spune: "Nu avem nimic cu tine. Noi urmărim duşmanul de clasă. Cu el avem multe de împărţit, cu tine nimic."

- De ce taci aşa ? întrebă maiorul în camera de interogatoriu. Izbi cu pumnul în masă, apoi continuă: Ţi-a dat hîrtiile lui. Pentru numele dracului, spune unde le-ai ascuns !

Dumitru Dorca se uită la maior cu acelaşi aer de mirare tîmpă care îl iritase în noaptea arestării şi pe inspector.

"Ridică-te din pat şi îmbracă-te", zisese inspectorul. "Vino cu noi în curte. Arată-ne singur unde să căutăm: pivniţa, podul casei, grajdiul, toate ascunzisurile. Nu plecăm de aici pînă nu le găsim. Îti întoarcem pe dos şi coteţul de găini." Vocea inspectorului era groasă, pe jumătate răguşită, iar felul cum îi vorbea venea parcă din altă lume, un al şaptelea cer de unde oamenii obişnuiţi se văd ca nişte gîşte pe care le-ai putea tăia şi găti.

- E a treia oară cînd îl iei pe nu în braţe, spuse maiorul. Nu pot să pierd atîta timp cu unul ca tine. Nici măcar nu eşti unul dintre cei importanţi. Nu eşti altceva decît un trădător al clasei tale, unul care s-a dat cu duşmanul, un nimeni care tace.

Era o noapte caldă de vară şi picioarele desculţe se răcoreau în iarbă. Cîntecul unui greier stingher împărţea în două liniştea. Cîinele lor se potolise, nu mai lătra. Restul satului părea îngropat sub un tumul de întuneric, nimeni nu vedea şi nu auzea nimic. Au spart intrarea în pivniţă cu patul puştii. Cu lanterne ca nişte faruri de maşină, trei soldaţi au coborît treptele. Se auzeau cotrobăind cu baioneta prin cartofi. Ciocănind lespezile peretelui. Cînd una dintre lespezi a sunat a gol, au spart-o. în spatele ei se căscă o gură de mortar uscat. în timpul acesta alţi soldaţi se urcaseră în pod. Cizmele le răsunau pe bîrnele de lemn vechi. Unul dintre copii începuse să plîngă cu sughiţuri, în casă.

- O să te lipesc unui lot de trădători legionari, reluă maiorul, iritat şi plictisit de interogatoriul acesta în care i se părea că a insistat destul, iar procesul vostru se va încheia pînă de ziua tovarăşului Stalin. Noi avem bilanţ atunci. Pînă atunci o să le mai dau un lot de bandiţi. îţi dai seama ? Asta vrei ? Şi de fapt pentru ce ? Nişte hîrtii.

Trase aer în piept şi zise deodată:

- Ai fost vreodată la teatru ?

- Nu, tovarăşe maior, gîfîi Dumitru Dorca. îl durea buza şi obrazul vînăt îl ardea cînd vorbea.

- Fireşte că n-ai fost. Habar n-ai ce e aia. Omule, cînd un fecior de moşier ascunde în ograda ta piese de teatru cu conţinut contra regimului clasei muncitoare, ştii tu cum e asta ?

Au răsturnat coteţul de găini. Buimace de somn, păsările s-au împrăştiat ca niste gheme bete către fundul curţii. Cîinele lup lăsat liber începu să fugărească cocoşul pintenat, care ţopăia în zig-zag. Cînd soldaţii din pivniţă au terminat de căutat, au intrat în odaie şi au scos în curte femeia şi copiii. Au dat afară boarfă cu boarfă tot ce era în casă, hîrtiile puteau fi oriunde. Dumitru Dorca închisese ochii. îl treceau fiori. Ochii îl dureau de la lumina puternică pe care i-o ţinuseră ceva vreme pe chip. Cînd îi deschise fixă privirea pe cuptorul de pîine din mijlocul curţii. Era proaspăt dres, proaspăt văruit.

- Gîndeşte-te mai bine ce criminali sunt cei din familia Ghika. Un neam de degeneraţi, duşi la curve şi la ţigănci şi la Paris, siluitori de fete, beţivi şi jucători de cărţi. Exploatatori. Ştii unde se scurgeau banii storşi de la voi, de pe moşie ?

Un soldat se împiedicase de cuptorul de pîine, la trei paşi de fîntînă. în mijlocul bătăturii, cel mai la vedere loc din lume. Cu privire fixă, Dumitru Dorca se uita într-acolo. Era o coşmerie înaltă pîn'la piept, pe temelie de lespezi de rîu, cu gură rotundă şi usă de fier ruginit. Soldatul se împiedicase de colţul cuptorului şi puşca s-a dat cu ţeava de pămînt. Sergentul răcni la el: "Dobitocule !" Dumitru Dorca îşi făcu cruce cu limba-n cerul gurii. Şi nimeni n-a zis să se caute şi la cuptor.

- Numele şi prenumele.

- Dorca D. Dumitru.

- Data naşterii.

- Opt ianuarie o mie nouă sute şaisprezece.

- Căsătorit ?

- Da.

- Copii ai ?

- Trei, tovarăşe maior.

- Şi tu zici că se merită să crească fără tată, ori cu tatăl la ocnă, pentru hîrtiile lui Leonard Ghika ?

Cînd au coborît tot ce se putea coborî din pod şi au scos din casă absolut totul, patul şi laviţa copiilor, inspectorul a zis: "O să vii cu noi să dai declaraţia." De atunci el ştiuse.

Leonard Ghika lipise cu mîna lui fundul cuptorului, pe întuneric, la ceas de noapte. Pe orbeşte, ca un zidar de meserie, că ştia să facă mulaje în ghips şi-n lut moale. îşi petrecuse mai mult de jumătate din viată modelînd statui micuţe pe care, spunea el, le făcea întocmai cum le vedea în vis. Şi mai spunea că, atunci cînd vor fi gata, le va duce la Paris unde oamenii le vor privi. Spunea că nici una dintre formele ieşite din mîna lui nu seamănă cu nimic dintre lucrurile văzute. Dumitru Dorca se uita lung la el, cum i se mişcau mîinile pe întuneric. I-a zis, părînd a zîmbi:

- Daca stiam, domnule Leonard, te chemam şi cînd mi s-a dărîmat soba, că nu m-am priceput să fac fumurile.

- Tu te bazezi pe un lucru, zise iar maiorul aruncînd către el fum de tigară tare. Te bazezi că nu-l găsim pe Leonard Ghika în timpul care ne trebuie. Dar greşeşti, pentru că eu te pot băga la proces cu alt lot. Şi cînd l-om prinde, te mai băgăm la o serie, ca de Doamne-ajută. O să mai iei un dou'ş'cinci de ani, după primii. Ne trebuie hîrtiile alea. Pricepe odată !

Leonard Ghika avea un cuţitaş de sculptor şi o mistrie cu cioc îndoit la vîrf. Cu ele amestecă ipsosul şi argila. A pus întîi caseta înăuntru, a lipit marginile, apoi a îmbrăcat totul în primul strat de lut.

- O să ia foc aici, sub cuptor, a spus femeia lui Dumitru Dorca.

- Nu are cum. E nevoie de oxigen ca să ardă. în plus, amestecul ăsta e termoizolant, spuse Leonard. Se va face ca un vas călit prin foc. După ce veţi face prima pîine, se va obţine un perete de vas izolant ce înveleşte un

mic cufăr solid, lipsit de aer. Nu va arde. Şi nimeni nu va căuta sub cărbunii din vatră.

- Hai să-ţi mai explic o dată, zise maiorul după efortul interogatoriului. îl dureau palmele, omul ăsta era un încăpăţînat. Hai să-ţi mai explic, ca pentru tine, că n-am văzut om mai bătut în cap. Nu ne jucăm aici. Aici e dreptatea muncitorilor şi ţăranilor. Asta e ţara lor şi noi facem aici dreptate pentru ei şi în numele lor. Iar teatrul e un bordel al burgheziei, un loc unde de multă vreme se strîng cei ce asupresc. De sute de ani se strîng. Acum ştii ce ascunzi ? De ce nu spui unde sunt catastifele lui Ghika cel mic ?

- Nu, serios, ai nevoie să te ajut la sobă ? întrebă omuleţul plin de var pe mîini. Avea un aer naiv şi bolnăvicios şi fragil. Mîini albe, subţiri.

- Nu ştiai că e sodomit ? se miră maiorul. Păi bine, dobitoc ai fost, nimeni nu vroia să aibă de-a face cu el din pricina asta, numai tu i-ai ascuns otrava la tine în casă. Şi acum tragi pentru asta. De ce crezi că a venit la tine ? Tu nu ştiai.

În timp ce-i percheziţionaseră casa, el stătuse în mijlocul curţii, privind în gol către cuptorul de pîine. Lor nu le-a dat prin cap. Totuşi, nu avea să priceapă niciodată de unde au aflat.

- Ştii ce a spus tovarăşul Stalin despre teatru ? făcu maiorul pe un ton înalt. Şi cînd a întrebat asta părea să adauge gravitate acuzatiilor care se aflau asupra lui Dorca D. Dumitru.

- Nu vrea să spună nimic, zise maiorul, iar pe plutonierul Buturugă şi pe mine ne dor palmele.

-Nu-i nimic, zise colonelul, nu e primul caz de ţăran pervertit de moşieri cu vreo prostie de-a lor.

- N-aş fi crezut vreodată că o să ajungem aici, îi spusese Leonard Ghika. Nu ştiu de ce au vrut să mă aresteze, nu ştiu cu ce le fac rău şi nu ştiu pînă acum cu ce noroc am scăpat. Acum nu înteleg ce au, că pe tata şi pe unchiul i-au terminat. Eu nu mai am nimic, în afară de paginile acestea. Nu-mi pare rău după casa din Bucureşti cum îmi pare rău după statui.

Cînd a auzit că a scăpat cu cinci ani de muncă, deţinutul Dorca a fost atît de fericit încît a început să-şi facă cruce cu limba-n gură şi nu se mai putea

opri. I se părea că a luat uşor şi că a fost o senţintă dată de îngeri. Şi i-a multumit Domnului cînd a ajuns la Canal la poarta G şapte, unde înainte fusese tifos şi crăpaseră şaizeci de bandiţi în trei săptămîni, aşa le spusese un plutonier gardian. în cei cinci ani de muncă în lagăr avea să slăbească optsprezece kilograme. Începuse să arate ca un balot de oase ce se tin împreună doar prin miraculoasă rugăciune. S-a întors acasă în toamna lui 1957. Cînd a intrat în curte i s-a părut dintr-o privire că totul zace în paragină. Ştia că femeia şi copiii munciseră între timp, dar toate rosturile păreau pe ducă. Numai cuptorul de pîine arăta ca nou, curăţat şi frumos.

- Mai faci pîine în el ? întrebase.

- Da' unde ? răspunse femeia.

În a treia noapte de cînd s-a întors, parcă l-a călărit dracul însuşi. La al doilea cîntat al cocoşilor s-a sculat şi a luat din cui lampa. Din tindă a luat tesla, de acolo de unde o pusese în urmă cu cinci ani.

- Ce faci ? l-a întrebat ea.

- Cinci ani, mîrîi el, cu privire capie. Mama ei de viată şi de canal şi de puşcărie. Pentru niste hîrtii.

Ieşi clătinîndu-se ca un om beat în curte. Femeia a ieşit după el.

- Nu fă asta ! i-a zis.

- Acum e numai treaba mea ce fac.

Parcă nu fusese glasul lui, ci o voce străină, groasă şi pe jumătate răguşită. Se întorsese de acolo înstrăinat.

- Te rog eu mult de tot, zisese domnul Leonard Ghika. Pe mine poate nu mă prind pînă vin americanii. Dar tot mi-e frică de ei, te pot strivi ca pe o gîză, asa cum au făcut cu tata sau cu unchiul. Logodnica mea e arestată de acum trei luni. Nu mai ştim nimica despre ea. Acum, ştii cum se spune, măcar hîrtiile astea să rămînă de pe urma noastră.

A izbit întîi cu ciocanul, apoi cu tesla. A rîcîit cu unghiile. Plîngea cu noduri şi izbea. Gura fără dinţi îi şuiera ca un cimpoi găurit, peste ritmul gîfîielii.

- Şi cît ar face astea în bani, domnule Leonard ? întrebase atunci.

- Poate nimic. Nu ştiu dacă valorează ceva.

- Atunci de ce se pun deoparte ? La ce folos vă gînditi de la ele ?

După ce a dat straturile la o parte, a ajuns la cufăr. I-a căutat mînerul. A tras de el. Se înţepenise acolo. Se împietrise, aşa cum Leonard Ghika a spus că se va întîmpla. Femeia se uita la el de la cinci paşi distanţă. Nu se apropia.

- Toate aceste hîrtii sunt teatru ? Nu sunt acte, nimic altceva decat lucruri despre teatru ? întrebase.

- Da, spuse Leonard Ghika. Vrei să-ţi arăt ?

Săltă capacul micului cufăr şi băgă mîna înăuntru. O scoase neagră. în cei cinci ani de captivitate, hîrtia făcuse drumul pe care materia organică îl parcurge în milenii din carbonifer pînă la huila zilelor noastre, un proces chimic fără de oxigen din care nu mai rămăsese decît un soi de praf negru, lucios, mai închis la culoare decît cenuşa.

- O să facem aşa. Fireşte că pot să-ţi povestesc cum e la teatru. îţi citesc o piesa. Una scurtă. Cinci personaje, în două acte.

Erau numai ei doi, în odaia din spatele grajdiului unde Dumitru Dorca ţinea porumbul pentru cocoşul pintenat şi găini. în aer stăpînea un puternic miros de bălegar.

- Actul întîi, scena întîi, citi Leonard. Paris, Rue Saint Denis, la o oră tîrzie din noapte. Un felinar luminează strada. în întuneric se aud rîsete înfundate şi un acordeon îngînând o melodie bretonă. Personajul nostru se apropie...

Dumitru Dorca îşi scoase pălăria, aşa cum stătea pe buturugă, şi rămase stană de piatră mai bine de-un ceas.

- Şi toate sunt aşa, despre locuri de departe, despre străinătate, despre întîmplări pe care eu n-am să le trăiesc niciodată ?

Leonard Ghika zîmbi ostenit. Luă o gură de apă din ploscă şi închise ochii asa cum se afla, în picioare. Era fericit că îşi mai jucase o dată piesa

favorită. Se întîmpla în prima săptămînă de cînd fusese dat în urmărire generală.

Cinci ani mai tîrziu, cu mîinile adînc cufundate în praful negru lucios, Dumitru Dorca izbucni în rîs. I se părea că lui i se întîmplase o istorie dintre acelea care se aflaseră în cufăr şi care se făcuseră scrum.

- N-are cum, repetase Leonard Ghika atunci. Argilă termoizolantă şi texte. De unde să vină oxigen ca să le facă să ardă ?

respiro©2000 All rights reserved.
••• design: SGFXstudio •••